

**UCHWAŁA NR XVI/94/19
RADY GMINY NOWOSOLNA**

z dnia 26 listopada 2019 r.

**w sprawie przyjęcia "Sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy
Nowosolna na lata 2017-2020 z lat 2017-2018"**

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506, poz. 1309, poz. 1696 i poz. 1815) w związku z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 i poz. 2245 oraz z 2019 r. poz. 730 i poz. 1696) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020 z lat 2017-2018”, stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Nowosolna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy Nowosolna

Małgorzata Kamińska-Bruszevska

Załącznik do uchwały Nr XVI/94/19

Rady Gminy Nowosolna

z dnia 26 listopada 2019 r.

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI GMINNEGO
PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY NOWOSOLNA NA LATA 2017 – 2020
Z LAT 2017 – 2018

Wprowadzenie

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 2067 z późn. zm.) Gmina Nowosolna posiada opracowany „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020”, który na mocy art. 87 ust. 1, 3 i 4 ww. ustawy został przyjęty przez Radę Gminy Nowosolna uchwałą Nr XXXIII/211/17 w dniu 31 marca 2017 roku i ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego w dniu 21 kwietnia 2017 roku pod pozycją 2296. Realizacja programu weszła w życie 14 dni po jego ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego, tj. w dniu 6 maja 2017 roku.

W myśl art. 87 ust. 5 wymienionej ustawy wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia radzie gminy. Niniejszym sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020 z lat 2017-2018 stanowi wypełnienie prawnego zobowiązania Wójta, wynikającego z treści ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Celem niniejszego opracowania jest analiza i ocena realizacji celów, działań oraz zadań zapisanych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020. Głównym założeniem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020 jest zamierzone modelowanie indywidualnego dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego wyjątkowych potencjałów, co przyczyni się do propagowania dobrobytu kultury materialnej, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania obyczajów regionalnych i podniesienia atrakcyjności rekreacyjnej Gminy Nowosolna.

W Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020 sformułowano **cel strategiczny** w brzmieniu: „*Bogate walory i wartości kulturowe gminy źródłem dumy i podstawą rozwoju obszaru*”, wskazano **cel operacyjny** polegający na „*kreowaniu wartości regionalnych*” i **trzy działania**, które zgodnie z zasadą planowania zintegrowanego wpisują się w Strategię Rozwoju Gminy Nowosolna oraz obowiązujące dokumenty planistyczne gminy. Ich realizacja wymaga ścisłej współpracy Urzędu Gminy Nowosolna, instytucji rządowych odpowiedzialnych za ochronę zabytków, jednostek kulturalnych i oświatowych oraz instytucji pozarządowych i właścicieli obiektów zabytkowych.

Cel operacyjny, działania i zadania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020

CEL STRATEGICZNY

Bogate walory i wartości kulturowe gminy źródłem dumy i podstawą rozwoju obszaru

CEL OPERACYJNY

Kreowanie wartości regionalnych

Działanie 1

Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego

Zadania:

- Ożywianie historycznej tkanki ruralistycznej miejscowości gminnych
- Rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Starych Skoszewach na cele turystyczne – administracyjne
- Utworzenie parku kulturowego obszaru „Śladami Iwaszkiewicza w dolinie Moszczenicy”
- Wpisanie dworu w Byszewach na listę obiektów reprezentatywnych
- Ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenny obiekt sakralny w Starych Skoszewach z uwzględnieniem lokalnych kapliczek
- Wpisanie kościoła i ogrodu wokół kościoła w Starych Skoszewach do rejestru zabytków
- Kandydowanie zabytkowych cmentarzy ewangelickich do pozyskania środków finansowych z funduszy ochrony środowiska na przeprowadzenie wymaganych prac rewaloryzacyjnych
- Poprawa stanu obiektów zamieszczonych w gminnej ewidencji zabytków gminy Nowosolna
- Opracowanie wirtualnej panoramy Gminy Nowosolna

Działanie 2

Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz promocja gminy

Zadania:

- Upowszechnianie legendy
- Organizacja spotkań związanych z miejscem bitew
- Promocja imprez o charakterze kulturowym
- Wykreowanie pamiątek regionalnych
- Wspieranie specjalów lokalnych i wpisanie ich na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych oraz ich promocja
- Propagowanie dziedzictwa kulturowego w Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie
- Edukacja regionalna mieszkańców

Zadanie 3

Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o walory krajobrazowe i historię obszaru

Zadanie:

- Wykreowanie markowego produktu „Stare Skoszewy i okolice - spotkanie z historią, tradycją i kulturą”

Zamierzeniem opracowanego sprawozdania obejmującego lata 2017-2028 jest zatem ocena stopnia realizacji przyjętych w „Gminny Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020” poszczególnych zadań w ramach trzech działań na rzecz zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy z uwzględnieniem aktywności służącej promocji spuścizny historycznej.

Działanie	Zadania	Ocena realizacji
Działanie 1 „Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego”	Ożywianie historycznej tkanki ruralistycznej miejscowości gminnych	Zadanie realizowane systematycznie – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Starych Skoszewach na cele turystyczno-administracyjne	Zagrożenie realizacji zakładanego zadania – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Utworzenie parku kulturowego obszaru „Śladami Iwazkiewicza w dolinie rzeki Moszczenicy”	Zagrożenie realizacji zakładanego zadania – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Wpisanie dworu w Byszewach na listę obiektów reprezentatywnych	Zadanie zrealizowane
	Ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenny obiekt sakralny w Starych Skoszewach z uwzględnieniem lokalnych kapliczek	Realizacja cykliczna – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Wpisanie kościoła i ogrodu wokół kościoła w Starych Skoszewach do rejestru zabytków	Zadanie niezrealizowane
	Kandydowanie zabytkowych cmentarzy ewangelickich do pozyskania środków finansowych z funduszu ochrony środowiska na przeprowadzenie wymaganych prac rewaloryzacyjnych	Zadanie niezrealizowane - utrzymano zadanie w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Poprawa stanu obiektów zamieszczonych w gminnej ewidencji zabytków gminy Nowosolna	Realizacja cykliczna – zadanie zrealizowane
	Opracowanie wirtualnej panoramy	Zadanie niezrealizowane – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego

	Gminy Nowosolna	Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
Działanie 2 „Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz promocja gminy”	Upowszechnianie legendy	Zadanie realizowane – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Organizacja spotkań związanych z miejscem bitew	Realizacja cykliczna – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Promocja imprez o charakterze kulturowym	Realizacja cykliczna – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Wykreowanie pamiątek regionalnych	Zadanie realizowane - przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Wspieranie specjalów lokalnych i wpisanie ich na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych oraz ich promocja	Wspieranie i promocja - realizacja cykliczna – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna Wpisanie specjalów na listę ministerialną - zadanie niezrealizowane - utrzymano zadanie w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Propagowanie dziedzictwa kulturowego w Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie	Zadanie realizowane – realizacja cykliczna – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
	Edukacja regionalna mieszkańców	Zadanie realizowane – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna
Działanie 3 „Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o walory krajobrazowe i historię obszaru”	Wykreowanie markowego produktu „Stare Skoszewy i okolice	Realizacja cykliczna – przewidziano kontynuację zadania w III edycji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna

W ramach **Działania 1 „Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego”** zrealizowano lub podjęto starania w zakresie niżej wymienionych zadań:

Zadania:

- **Ożywianie historycznej tkanki ruralistycznej miejscowości gminnych**

W większości sołectw zostały utworzone przestrzenie publiczne integrujące społeczność lokalną, tzw. centra wsi – wykorzystywane na funkcje społeczne, wypoczynkowe i kulturalne. Utworzone przestrzenie publiczne w miejscowościach: Byszewy, Kalonka, Kopanka, Ksawerów, Moskwa, Nowe Skoszewy, Natolin, Lipiny, Teolin oraz Wiączyń Dolny rozwijano poprzez sukcesywnie doposażanie w niezbędną infrastrukturę. Działania polegające na tworzeniu nowych oraz rozwijaniu istniejących przestrzeni publicznych stanowią kontynuację podejmowanych w latach poprzednich zadań polegających na ożywieniu ośrodków wiejskich - miejsc, w których zarówno mieszkańcy gminy, jak i turyści mogą spędzać wolny czas na świeżym powietrzu, spotkać się i odpocząć podczas zwiedzania malowniczych terenów gminy Nowosolna i okolic. W 2017 r. na placu sołeckim w Plichtowie została zlokalizowana altana służąca jako miejsce integracji lokalnej społeczności, natomiast w 2018 r. dokonano zakupu i montażu urządzeń rekreacyjnych i zabawowych na placu sołeckim w Wiączyńiu Dolnym i Bogini, a także dokonano wyposażenia placu w centrum wsi w Borchówce. Środki finansowe na ten cel były przeznaczane głównie z Funduszu Sołeckiego wyodrębnionego z budżetu gminy.

- **Rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Starych Skoszewach na cele turystyczno-administracyjne**

Najbardziej znanym zabytkiem archeologicznym w gminie Nowosolna jest wczesnośredniowieczne grodzisko w Starych Skoszewach (jedno z najstarszych w Polsce Środkowej), wpisane do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzją z dnia 28.10.1971 i decyzją z dnia 04.04.1988 roku (Nr A/214). Zarówno władze lokalne, jak i środowisko badawcze, w tym: Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich Oddział w Łodzi – pracujące przy współudziale Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego i Katedry Geomorfologii i Geografii Uniwersytetu Łódzkiego, mając na względzie wartość historyczną i kulturową tego miejsca czynią starania służące ochronie grodziska średniowiecznego wraz z osadą podgrodową.

Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków w 2009 roku przekazał wstępne wytyczne konserwatorskie do proponowanej realizacji projektu pt. *Rozpoznanie i zagospodarowanie osady i grodziska w Skoszewach Starych na cele turystyczno-administracyjne*. W sporządzonych wytycznych wskazano wykonać:

- zdjęcia lotnicze terenu osady i grodziska w różnych warunkach pogodowych i wegetacyjnych tak, aby uzyskać jak najlepsze zdjęcia do analizy archeologicznej z aktualnym stanem zachowania obiektu;

- na osadzie badania nieinwazyjne oraz odwierty metodami geologicznymi w celu rozpoznania faktycznego zasięgu osady;
- koncepcję zagospodarowania terenu na potrzeby administracyjno-turystyczne gminy Nowosolna, która powinna uwzględniać wyniki wstępnego rozpoznania archeologicznego oraz nawiązywać do dawnego budownictwa tych terenów.

Stosownie do powyższych wytycznych, na terenie grodziska oraz osady podgrodowej, w roku 2013 (po raz kolejny) zostały wykonane badania nieinwazyjne w celu rozpoznania faktycznego zasięgu, a także metryki niezwykle złożonej struktury przestrzennej zespołu osadniczego w Starych Skoszewach. W ramach programu dofinansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego:

- 1) w październiku 2013 roku zlecił wykonanie serii zdjęć lotniczych terenu;
- 2) w roku 2013 zlecił wykonanie pomiarów geodezyjnych obu stanowisk archeologicznych oraz sporządzono plan warstwicowy i numeryczny model terenu,
- 3) przeprowadził dwa badania powierzchniowe terenu: w kwietniu 2013 roku przebadano majdan grodziska, zaś w październiku 2013 r. teren osady podgrodowej. W ich trakcie zebrano olbrzymie ilości materiału zabytkowego zalegającego na powierzchni (fragmentów naczyń ceramicznych i kafli oraz 9 zabytków wydzielonych). W trakcie prowadzonych badań powierzchniowych zarejestrowano także ślady silnego zniszczenia podziemnych struktur archeologicznych, szczególnie wyraźne z północnej części terasy, na obszarze stanowiska 2 (osady), spowodowanego orką. Świadczy o tym zarówno bardzo duża ilość fragmentów ceramiki naczyniowej (7436 fragmentów), jak i zarejestrowane na powierzchni duże ilości polepy, kamieni, spalonego drewna i próchniczego piasku pochodzącego najprawdopodobniej z wypełnisk obiektów archeologicznych.
- 4) w ramach prowadzonych prac wytyczono 19 poligonów o wymiarach 40x40 m do celów prospekcji magnetycznej, w celu uwydatnienia anomalii magnetycznych, które potwierdziły istnienie w przeszłości na tym terenie stref aktywności ludzkiej lub konstrukcji.

Urząd Gminy Nowosolna w roku 2014 przygotował tzw. „fiszę projektową” (priorytety inwestycyjne dla gminy Nowosolna) wnioskując o wybór i wpisanie między innymi projektu pn. „Rewitalizacja Majdanu jako części grodziska średniowiecznego w Starych Skoszewach” do projektu pn. „Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna. Projekt inwestycyjny zakładał adaptację na cele kulturalne historycznych obiektów wraz z ich otoczeniem, w tym: wykup działki o nr ew. 103 w miejscowości Stare Skoszewy, przeprowadzenie badań nieinwazyjnych obszaru, określenie form odbudowy i umiejscowienie Centrum Turystyczno-Administracyjnego Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego. W okresie sprawozdawczym poczynione przez władze gminy Nowosolna starania w zakresie zakupu nieruchomości, na której znajdowała się

osada podgrodowa od właścicieli gruntu – osób fizycznych nie powiodły się. Skomplikowana sytuacja prawna nieruchomości, jak i wygórowane żądania właścicieli doprowadziły do odstąpienia od koncepcji wykupu działki i jej zagospodarowania na potrzeby administracyjno-turystyczne gminy Nowosolna.

Uczniom Szkoły Podstawowej w Starych Skoszewach im. Władysława Jagiełły w ramach pogłębiania wiedzy, cyklicznie prezentowane są informacje zamieszczone na tablicach informacyjnych znajdujących się na terenie Starych Skoszew, a także inne dostępne wiadomości na ten temat.

Ponadto na portalu społecznościowym Facebook prowadzony jest profil Grodziska Średniowiecznego w Starych Skoszewach. Strona pod egidą Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Gminy Nowosolna prowadzona jest i aktualizowana przez Panią Monikę Czubaczyńską-Szram, która zawodowo pracuje w Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie.

Cyfrowa rekonstrukcja grodziska w Starych Skoszewach

- **Utworzenie parku kulturowego obszaru „Śladami Iwaszkiewicza w dolinie rzeki Moszczenicy”**

Zapisy dotyczące granic projektowanego parku kulturowego „Śladami J. Iwaszkiewicza w dolinie rzeki Moszczenicy” zostały wprowadzone w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowosolna, przyjętym uchwałą Rady Gminy Nowosolna Nr XXXVII/224/13 z dnia 4 grudnia 2013 roku.

Zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jednocześnie uchwała ta powinna określać nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Następnie wymagane jest

sporządzenie planu ochrony parku kulturowego oraz obowiązkowe sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Podjęcie stosownej uchwały w sprawie utworzenia parku kulturowego wymaga zatem dokonania wcześniejszych szczegółowych analiz (w tym ekonomicznych) i rozważenia kwestii zasadności utworzenia parku kulturowego oraz ewentualnego jego zakresu. Takie analizy nie zostały wykonane.

Należy zauważyć fakt, iż utworzenie parku kulturowego obszaru „Śladami Iwazkiewicza w dolinie rzeki Moszczenicy” wiąże się z ustanowieniem licznych zakazów i ograniczeń na jego terenie. Przykładem są zakazy lub ograniczenie dotyczące prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego. Ponadto dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Uchwała w sprawie utworzenia parku kulturowego ma charakter prawa miejscowego, a jej ustalenia są wiążące zarówno przy sporządzeniu studium uwarunkowań, planu miejscowego jak i uchwały reklamowej. Wskutek czego ustalenia tych aktów planistycznych niezgodne z uchwałą w sprawie parku kulturowego jako naruszające zasady ich sporządzania powinny być uznane w ramach nadzoru wojewody albo kontroli sądowo-administracyjnej za nieważne.

- **Wpisanie dworu w Byszewach na listę obiektów reprezentatywnych**

W dniu 25.01.2016 roku wystąpiono do Marszałka Województwa Łódzkiego z wnioskiem o wpisanie dworu w Byszewach na listę obiektów reprezentatywnych oraz do Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o poparcie kandydatury dworu do wpisania na tą listę. Zespół dworsko-parkowy w Byszewach oraz Grodzisko w Starych Skoszewach zostały zamieszczone na liście obszarów i obiektów reprezentatywnych w trzeciej edycji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami dla Województwa Łódzkiego na lata 2016-2019. Obiekty i obszary zamieszczone na tej liście są brane pod uwagę przy ocenianiu wniosków złożonych do Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi, przy ubieganiu się o środki przyznawane na rewaloryzację (przywrócenie wartości użytkowej) zabytków.

- **Ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej i pielgrzymkowej w oparciu o cenny obiekt sakralny w Starych Skoszewach z uwzględnieniem lokalnych kapliczek**

Corocznie w dniu 15 sierpnia w parafii rzymskokatolickiej pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Starych Skoszewach odbywa się uroczystość odpustowa, na którą licznie przybywają pielgrzymki piesze z parafii sąsiednich. Na uroczystą mszę świętą przybywają głównie pielgrzymi z: Brzezin, Strykowa, Łodzi, Niesułkowa, Kalonki i osiedla Nowosolna. Pielgrzymowanie do Sanktuarium Maryjnego w uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny stało się tradycją kultywowaną od wielu pokoleń. Szkoła Podstawowa w Starych Skoszewach w tym dniu udostępnia pielgrzymom bazę szkoły: parkingi, toalety, punkt z wodą mineralną, a także przygotowuje ulotki

i plakaty promujące wydarzenia religijne. Ponadto lokalna społeczność aktywnie uczestniczy w innych uroczystych obrzędach m. in. podczas procesji Bożego Ciała, Orszaku Trzech Króli, czy w trakcie Drogi Krzyżowej.

Kapliczki przydrożne i krzyże usytuowane na terenie gminy Nowosolna, stanowią jeden z najbardziej charakterystycznych elementów pejzażu. Położone na szlakach pielgrzymek pieszych i rowerowych często stanowią miejsca postoju, odpoczynku i modlitwy.

Konserwacją bieżącą przydrożnych krzyży i kapliczek zlokalizowanych na terenie gminy Nowosolna zajmują się mieszkańcy. W latach poprzednich staraniem Rady Sołeckiej Sołectwa Borchówka, ze środków Funduszu Sołeckiego, odrestaurowana została kapliczka w Dobieszkowie. W ramach przeprowadzonych prac wykonano: remont dachu, odnowiono elewację oraz wnętrze kapliczki, wykonano ogrodzenie z elementów metalowych oraz utwardzono kostką brukową teren wokół. Środki pozyskane z funduszu sołeckiego przeznaczono na materiały, natomiast prace remontowe zostały wykonane przez mieszkańców sołectwa w czynie społecznym. Staraniem i wysiłkiem mieszkańców Sołectwa Teolin oraz Sołectwa Stare Skoszewy, odrestaurowana została kapliczka przydrożna w Teolinie i w Starych Skoszewach przy ul. Malinowej. W ramach przeprowadzonych prac wykonano: remont dachu, odnowiono elewację oraz wnętrze kapliczki. Prace remontowe zostały wykonane przez mieszkańców sołectwa w czynie społecznym, z ich środków własnych.

Kapliczka przydrożna w Kalonce

- **Wpisanie kościoła i ogrodzenia wokół kościoła w Starych Skoszewach do rejestru zabytków**

Urząd Gminy Nowosolna zamierza, w następnym okresie sprawozdawczym, wystąpić do parafii rzymskokatolickiej pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Starych Skoszewach, która sprawuje opiekę nad obiektami zabytkowymi, pozostającymi w jej władaniu, tj.: cmentarz parafialny, cmentarz przykościelny, kościół, plebania, murowane ogrodzenie kościoła, zabytki ruchome, z wnioskiem o rozważenie oraz podjęcie działań w celu wpisania kościoła i zachowanego zabytkowego ogrodzenia z kamienia naturalnego do rejestru zabytków województwa łódzkiego.

Sanktuarium Maryjne w Starych Skoszewach

- **Kandydowanie zabytkowych cmentarzy ewangelickich do pozyskania środków finansowych z funduszu ochrony środowiska na przeprowadzenie wymaganych prac rewaloryzacyjnych**

W okresie sprawozdawczym nie poczyniono starań w celu pomocy w pozyskaniu środków finansowych z funduszu ochrony środowiska na przeprowadzenie wymaganych prac rewaloryzacyjnych zabytkowych cmentarzy. We wrześniu 2017 r. pracownicy Referatu Komunikacji Społecznej, Promocji i Obsługi Klienta oraz przedstawiciel Stowarzyszenia NOWAsolna dokonali wizji lokalnej stanu zachowania cmentarzy ewangelickich znajdujących na terenie gminy Nowosolna. Zauważono, że stan zachowania nekropoli uległ znacznemu pogorszeniu. Nieczynne cmentarze ewangelickie zlokalizowane na terenie gminy Nowosolna stanowią własność parafii ewangelicko-augsburskiej oraz osób fizycznych (własność prywatna), w związku z powyższym gmina nie posiada bezpośrednio możliwości wpływania na poprawę stanu zachowania tych obiektów, co w konsekwencji powoduje niekiedy zaniedbania ze strony właścicieli i władających. Brak jest także możliwości prawnych udzielania pomocy finansowej właścicielom obiektów zabytkowych,

wpisanych jedynie do ewidencji zabytków zarówno gminnej jak i wojewódzkiej. W związku z tym stan zabytkowych cmentarzy ewangelickich pogarsza się z roku na rok.

- **Poprawa stanu obiektów zamieszczonych w gminnej ewidencji zabytków gminy Nowosolna**

Mając na względzie ważność obiektów i miejsc historycznych kontynuowano dbałość o poprawę stanu zachowania oraz utrzymanie porządku wokół obiektów objętych ochroną konserwatorską, będących pod opieką gminy oraz obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru.

Na bieżąco są prowadzone prace związane z utrzymaniem cmentarza wojennego z okresu I wojny światowej zlokalizowanego w Wiączyniu Dolnym, na skraju Lasu Wiączyńskiego oraz miejsca pamięci zlokalizowanego w Lesie Wiączyńskim, w miejscowości Teolin. W prace nad utrzymaniem odpowiedniego stanu nekropolii corocznie zaangażowani są pracownicy Urzędu Gminy Nowosolna, uczniowie i nauczyciele Gimnazjum w Wiączyniu Dolnym, przy wydatnej pomocy członków Stowarzyszenia Eksploracyjno-Historycznego „Grupa Łódź”.

Teren cmentarza zostaje poddany corocznym pracom porządkowym. Wykonuje się wówczas przegląd stanu ogrodzenia cmentarza, a w razie konieczności wymienia uszkodzone, drewniane elementy. Ponadto wykonywane są prace związane z pielęgnacją zieleni, tj. wykoszenie traw, a w okresie jesiennym oczyszczenie terenu cmentarza poprzez wygrabienie liści oraz pozbycie się gałęzi i innych odpadów.

Miejsce pamięci na skraju Lasu Wiączyńskiego w Teolinie

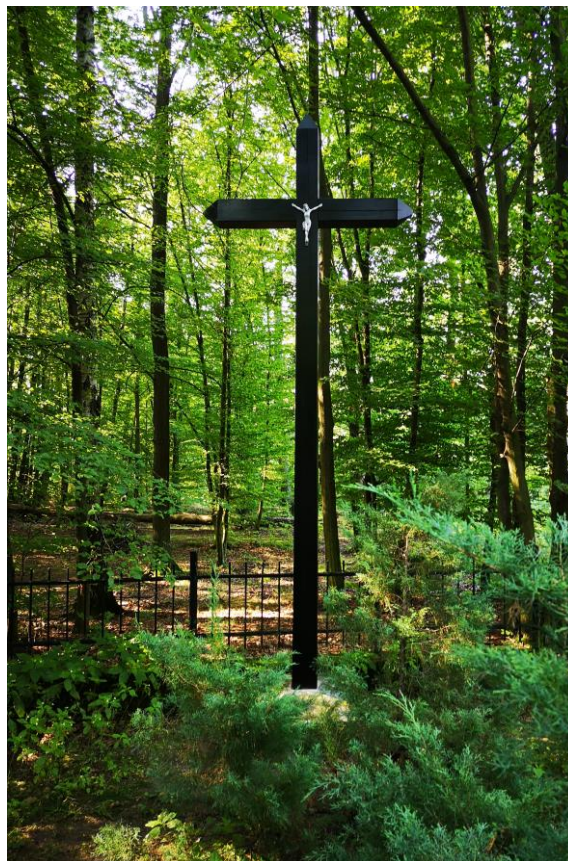
W związku z uszkodzeniem krzyża drewnianego na terenie miejsca straceń podczas II wojny światowej – pomnika poświęconego pamięci pomordowanym w okresie II wojny światowej zlokalizowanego w Teolinie na skraju Lasu Wiączyńskiego, Urząd Gminy Nowosolna w listopadzie

2017 r. wystąpił z wnioskiem do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi oraz do Nadleśnictwa Brzeziny z siedzibą w Kaletniku o wyrażenie zgody na wykonanie nowego krzyża oraz przekazanie ewentualnych wytycznych co do wyglądu nowego krzyża. W odpowiedzi na złożone pisma WUOZ w Łodzi oraz Nadleśnictwo Brzeziny wyraziły zgodę na przeprowadzenie prac konserwatorskich i robót budowlanych przy zabytku argumentując, iż wykonanie nowego krzyża o wymiarach i formie powtarzającej stary krzyż jest elementem prawidłowej opieki nad zabytkowym miejscem pamięci.

Urząd Gminy Nowosolna w grudniu 2017 r. nabył w drodze kupna materiał na nowy krzyż za kwotę 319,80 PLN, a następnie we współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej wybrano wykonawcę – firmę „CANITAS” Marek Kosowski i zlecono wykonanie z drewna dostarczonego przez Gminę Nowosolna nowego, drewnianego krzyża na wzór istniejącego na terenie miejsca pamięci narodowej, zlokalizowanego w Teolinie. Zakres prac obejmował wykonanie, demontaż starego krzyża i montaż nowego, wraz z jego impregnacją oraz pomalowaniem farbą nawierzchniową w kolorze czarnym. Montaż nowego krzyża nastąpił w lipcu 2018 r. Koszt w wysokości 1.700,00 PLN związany z wykonaniem i montażem nowej figury na terenie miejsca pamięci w Teolinie pokrył Instytut Pamięci Narodowej. Koszt całkowity zadania wyniósł 2.019 PLN.

Uszkodzony, stary krzyż

Nowy krzyż

W 2017 roku Urząd Gminy Nowosolna wystąpił z wnioskiem do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego o dofinansowanie prac mających na celu zachowanie autentyczności terenu miejsca pamięci i trwałego upamiętnienia oraz związanych z nim obiektów „Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Wiączyńiu Dolnym, gm. Nowosolna”. Przewidywany budżet zadania w 2017 r. wynosił 128.183,84 PLN, zaś wnioskowana kwota dofinansowania wynosiła 126.183,84 PLN. Planowany zakres prac obejmował oczyszczenie nagrobków kamiennych (głazów narzutowych, bloczków betonowych) z silnie porastających je glonów, mchów i porostów, odtworzeniu i uczytelnieniu inskrypcji na nagrobkach, w celu ich uwidocznienia oraz wymianę drewnianych przęseł ogrodzenia. Ze względu na fakt, iż złożony wniosek nie otrzymał wystarczającej liczby punktów (61,80 pkt. w tym ocena merytoryczna – 32,80 pkt., ocena strategiczna – 25 pkt., ocena organizacyjna – 4 pkt.) nie uzyskał pozytywnej decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o przyznaniu dofinansowania na w/w cel.

W 2018 roku ponownie złożono wniosek do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego o przyznanie dofinansowania na wykonanie prac remontowo-konserwatorskich na cmentarzu wojennym z okresu I wojny światowej w Wiączyńiu Dolnym. Przewidywany budżet zadania w 2018 r. wynosił 126.000,00 PLN, zaś wnioskowana kwota dofinansowania wynosiła 100.000,00 PLN. Niestety ponownie nie uzyskano środków finansowych o które wnioskowano. Ponownie powodem negatywnej decyzji ministra był brak uzyskania odpowiedniej liczby punktów (62 pkt.).

Mogila zbiorowa na cmentarzu wojennym w Wiączyńiu Dolnym

Większość obiektów zabytkowych położonych na terenie gminy Nowosolna znajduje się w posiadaniu osób prywatnych, parafii rzymskokatolickiej p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi

Panny w Starych Skoszewach, parafii ewangelicko-augsburskiej oraz we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa, w związku z czym gmina nie posiada bezpośrednio możliwości wpływania na poprawę stanu zachowania tych obiektów, co w konsekwencji powoduje niekiedy zaniedbania ze strony właścicieli i władających. Brak jest także możliwości prawnych udzielania pomocy finansowej osobom fizycznym i prawnym, które są właścicielami obiektów zabytkowych, wpisanych jedynie do ewidencji zabytków zarówno gminnej jak i wojewódzkiej.

- **Opracowanie wirtualnej panoramy Gminy Nowosolna**

W ramach realizacji celów określonych w programie na stronie internetowej: www.gminanowosolna.pl w zakładce „Poznaj gminę” → „Ciekawe miejsca i zabytki” zamieszczono „Gminną Ewidencję Zabytków Gminy Nowosolna” oraz „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Nowosolna na lata 2017-2020”.

Na stronie internetowej Urzędu Gminy Nowosolna została zamieszczona Interaktywna mapa gminy, która daje możliwość zamieszczenia informacji o zabytkach, generowania danych o obiektach i obszarach zabytkowych gminy. Informacje na temat zabytków rejestrowych oraz ewidencyjnych wraz z ich lokalizacją (oznaczenie + krótki opis) będą zamieszczane etapowo, po opracowaniu poszczególnych kart informacyjnych o zabytkach.

W ramach **Działania 2 „Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz promocja gminy”** zrealizowano lub podjęto starania w zakresie niżej wymienionych zadań:

Zadania:

- **Upowszechnianie legendy**

Głazy narzutowe różnych rozmiarów spotykamy na całym terenie gminy Nowosolna. Są zatem stałym elementem gminnego krajobrazu. Towarzyszące mieszkańcom regionu w życiu codziennym stały się źródłem podań ludowych i legend. Legenda przytoczona w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020” tłumaczy mnogość głazów różnej wielkości na tym terenie niezwykłą zdolnością ziemi do „rodzenia kamieni”. Głazy narzutowe od wieków stanowiły powszechny budulec do wznoszenia budowli mieszkalnych i gospodarczych (obory, stajnie, ogrodzenia) oraz utwardzania dróg (tzw. „kocie łby”). Także obecnie głazy narzutowe są „modnym” materiałem budowlanym, zbieranym i wykorzystywanym do budowy fundamentów, ogrodzeń, jako ozdoba do ogrodów, na pomniki przez firmy kamieniarskie, celem upamiętnienia wydarzeń historycznych, bohaterów narodowych. Legenda związana z występowaniem głazów narzutowych była dotychczas rozpowszechniana głównie przez pracowników Dyrekcji Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. 05 marca 2017 r. w „Gazecie Na Wzniesieniach” ukazał się artykuł *Głazy narzutowe – świadectwo geologicznej historii regionu*. Opisano w nim pochodzenie głazów narzutowych znajdujących się na terenie Polski Środkowej, a także wyjaśniono ich sposób

wykorzystanie i zagospodarowania przez miejscową ludność. Dobrym przykładem wykorzystania głazów i skał jest budowa budynków gospodarczych (obór, stajni), utwardzanie lokalnych dróg. Wyjaśniono czytelnikom, że eratyki wykorzystywane były także jako elementy ogrodzenia starych ewangelickich cmentarzy (nieczynny cmentarz w Grabinie czy Głogowcu) lub jako postumenty nagrobkowe (cmentarz z okresu I wojny światowej w Wiączyniu Dolnym). W artykule zaznaczono również fakt, iż najlepiej zachowanym ogrodzeniem wykonanym z kamienia na terenie gminy Nowosolna jest ogrodzenie kościoła parafialnego w Starych Skoszewach.

Aktualnie legenda jest rozpowszechniana także poprzez udostępniony na stronie internetowej gminy „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020”.

- **Organizacja spotkań związanych z miejscem bitew**

Miejscowością w gminie Nowosolna, na której najważniejsze wydarzenia historyczne odcisnęły piętno są Stare Skoszewy. Wiele bitew historycznych nie ominęło tych ziem, w tym: „potop szwedzki” z XVII wieku (ucierpiało grodzisko oraz kościół w Starych Skoszewach), Powstanie Styczniowe z 1863 roku (największe i najcięższe walki odbyły się w miejscowości Stare Skoszewy i Byszewy, które upamiętnia krzyż metalowy usytuowany na wale grodziska), „Bitwa pod Łodzią” tocząca się na przełomie listopada i grudnia 1914 roku (w wyniku działań wojennych spłonął kościół modrzewiowy w Starych Skoszewach) a także w pierwszych dniach II wojny światowej bitwa rozegrana pod Boginią (polegli żołnierze spoczywają w zbiorowej mogile na cmentarzu parafialnym w Starych Skoszewach).

Na terenie gminy Nowosolna cyklicznie organizowane są także uroczystości upamiętniające ważne wydarzenia historyczne. Szczególnym ważnym wydarzeniem w 2018 roku dla Polaków była celebracja 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. 11 listopada 1918 roku w gminie Nowosolna uroczystości rozpoczęły się mszą świętą odprawioną w Sanktuarium Maryjnym w Strych Skoszewach, z udziałem licznych szkolnych i strażackich pocztów sztandarowych. Po mszy świętej mieszkańcy gminy zostali sfotografowani przed kościołem na wspólnym zdjęciu, upamiętniającym tę ważną uroczystość. Następnie zaproszeni goście oraz mieszkańcy przemaszerowali na cmentarz parafialny w Skoszewach, gdzie odbyła się uroczystość patriotyczna związana z Świętem Niepodległości. Na zbiorowej mogile żołnierzy złożono kwiaty i oddano hołd bojownikom o wolność Polski. W imieniu mieszkańców kwiaty złożył Wójt Gminy Nowosolna. W uroczystości uczestniczyli przedstawiciele władz Gminy Nowosolna, radni, delegacje szkół, przedstawiciele Policji oraz Straży Pożarnej, sołectw, organizacji pozarządowych, firm i licznie przybyli mieszkańcy. Podczas uroczystości odśpiewano Hymn, Rotę oraz pieśni patriotyczne, zagrała orkiestra parafialna z kościoła rzymskokatolickiego w Starych Skoszewach. Po zakończeniu oficjalnej części spotkania, zaproszono zgromadzonych gości do Szkoły

Podstawowej w Strych Skoszewach, gdzie odbyła się część artystyczna poświęcona 100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości.

Fotografia mieszkańców Gminy Nowosolna podczas Święta Niepodległości w 2018 roku

Zwieńczeniem uroczystości był poczęstunek tradycyjnymi potrawami przygotowanymi przez rodziców uczniów i Koło Gospodyń Wiejskich ze Starych Skoszew oraz specjałem lokalnym „żurem Skoszewskim”. W ten sposób czczona została pamięć wszystkich poległych, którzy walczyli o wolną Polskę, zarówno w okresie potopu szwedzkiego, powstania styczniowego, I wojny światowej, jak i II wojny światowej. Obchody Święta Niepodległości mają nie tylko wymiar symboliczny, lecz również edukacyjny.

Władze gminy, placówki oświatowe, przedstawiciele organizacji oraz mieszkańcy gminy uczestniczący licznie w obchodach Święta Niepodległości dają piękny przykład postawy patriotycznej, kultywowania wydarzeń historycznych i tradycji niepodległościowych.

- **Promocja imprez o charakterze kulturowym**

W gminie Nowosolna od wielu lat kultywowana jest tradycja organizowania cyklicznych imprez o charakterze kulturowo-folklorystycznym, takich jak: Święto Gminy (do 2014 r.: Majówka Samorządowa), Dożynki Gminne, Oplątek Wigilijny, Dzień Odzyskania Niepodległości, czy Święto Pieroga, Dzień Seniora. Przedsięwzięcia te mają na celu promocję dziedzictwa kulturowego gminy, wzmocnienie pozycji gminy Nowosolna jako obszaru atrakcyjnego kulturowo i wykreowanie pozytywnego jej wizerunku oraz przede wszystkim integrację społeczności lokalnej.

Prężnie działające na terenie gminy: zespoły śpiewacze/ludowe - Byszewianie, Wiączynianka, Seniorki z Kalonki, chór męski DYSONANS, Parafialna Orkiestra ze Starych Skoszew, uświetniają swoimi występami zarówno uroczystości lokalne, jak też reprezentują gminę na zewnątrz,

uczestnicząc w imprezach o różnym zasięgu. Działające zespoły/formacje przyczyniają się do integracji mieszkańców, kształtowania lokalnej dumy oraz zachowania tożsamości.

Także czynny udział w wymienionych powyżej uroczystościach Kół Gospodyń Wiejskich, funkcjonujących praktycznie we wszystkich sołectwach, przyczynia się do zachowania miejscowych tradycji i zwyczajów kulinarnych.

09 września 2018 roku w Łódzkich Wiadomościach Dnia został wyemitowany materiał promujący Łódzki Mixer Regionalny, podczas którego promowane jest to co w województwie łódzkim najlepsze, czyli m. in. lokalny folklor, zasoby naturalne, rękodzieło oraz regionalna kuchnia. Panie z KGW z gminy Nowosolna podczas tego wydarzenia na swoim stoisku miały możliwość zaprezentować tradycyjne potrawy regionalne takie jak: „dziad” byszewski ze skwareczkami, „żur skoszewski” oraz swojski smalec z kwaszonym ogórkiem. Wszystkie serwowane potrawy cieszyły się ogromnym zainteresowaniem wśród przybyłych gości.

W kultywowaniu folkloru oraz promocji gminy Nowosolna uczestniczą, również jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej z Lipin i ze Starych Skoszew.

Organizatorzy i uczestnicy imprez o charakterze kulturowym i folklorystycznym zdają sobie sprawę z wielowiekowej tradycji ich urzędowania i uważają coroczny udział we wszystkich uroczystości za istotny element własnej tożsamości lokalnej.

- **Wykreowanie pamiątek regionalnych**

W ramach realizacji niniejszego zadania zostały przygotowane przez Urząd Gminy Nowosolna gadżety z nazwą i herbem Gminy Nowosolna, propagujące dzieło kulturowe gminy oraz reklamujące ten region. Stanowią one swego rodzaju promocję gminy oraz upowszechniają wiedzę o przynależności do wspólnoty terytorialnej i samorządowej, podkreślają więzi historyczne i kulturowe.

Gadżety promujące Gminę Nowosolna

- **Wspieranie specjalów lokalnych i wpisanie ich na Ministerialną listę krajowych produktów regionalnych oraz ich promocja**

W okresie sprawozdawczym nie podjęto działań w zakresie promocji o charakterze ponadlokalnym produktów rozpoznawanych lokalnie: „żuru Skoszewskiego”, „Moskiewskich pierogów”.

- **Propagowanie dziedzictwa kulturowego w Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie**

Działania podejmowane w Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie mają na celu integrację społeczności lokalnej, pielęgnowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego gminy, pielęgnowanie więzi międzypokoleniowych, kultywowanie starego rzemiosła poprzez organizowanie spotkań i warsztatów z twórcami, lokalnymi artystami, rzemieślnikami. Podobnie jak w latach poprzednich w ciągu roku, odbywają się w tym miejscu imprezy kulturalne. Kontynuowane są spotkania i zajęcia o charakterze kulturowym, takie jak: zajęcia malarskie, warsztaty lepienia z gliny, nauka śpiewu i gry na instrumentach muzycznych. Bogata oferta codziennych zajęć uwzględnia aktywne formy spędzania wolnego czasu połączone z pielęgnowaniem tradycji.

Raz w tygodniu w Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie odbywają się próby zespołu śpiewaczego „Byszewianie”, uczestnika wielu festiwali, imprez okolicznościowych o zasięgu lokalnym oraz regionalnym. Członkowie zespołu w czasie warsztatów oraz spotkań dzielą się chętnie wiedzą o tradycjach charakterystycznych dla regionu. Także z inicjatywy zespołu śpiewaczego „Byszewianie” corocznie w miesiącu listopadzie organizowany jest „Koncert Piosenki Żołnierskiej”. Do udziału w tym wydarzeniu zapraszane są pozostałe zespoły z terenu gminy, jak i zespoły z gmin okolicznych. Zadaniem koncertu jest ocalenie od zapomnienia piosenek żołnierskich, które w dzisiejszych czasach są coraz mniej popularne.

Cyklicznie Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie organizuje imprezy kulturowo-folklorystyczne. I tak:

- 1) Na przełomie maja i czerwca organizowana jest impreza plenerowa ”Święto Gminy” (dawniej „Majówka Samorządowa”), połączona z obchodami Dnia Matki i Dnia Dziecka;
- 2) w miesiącu czerwcu organizowane jest także święto „Noc Świętojańska” lub „Noc Kupały” – wieczór biesiadny, sobótki – impreza, której celem jest przybliżenie mieszkańcom pochodzenie tego święta, dawnych zwyczajów oraz tradycji sobótkowych chrześcijańskich i pogańskich.
- 3) pod koniec sierpnia organizowane są Dożynki Gminne – impreza, która najbardziej nawiązuje do tradycji naszego regionu. Specjalnie na tę okazję koła gospodyń wiejskich przygotowują tradycyjne polskie i regionalne potrawy, a mieszkańcy włączają się w przygotowanie tradycyjnych wieńców dożynkowych.
- 4) Każdego roku w grudniu organizowany jest Gminny Opłatek Wigilijny. W czasie spotkania można obejrzeć Jasełka, czy programy okolicznościowe, przygotowywane przez

dzieci i młodzież. Podczas Gminnego Opłatka Wigilijnego kultywowane są tradycje i zwyczaje związane z obchodami Świąt Bożego Narodzenia np. istnieje wówczas możliwość wspólnego kolędowania z zespołami muzycznymi.

Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie jest także beneficjentem projektów Wolontariatu Europejskiego. W ramach projektu, w 2017 r. gościło wolontariuszy z Portugalii. W czasie pobytu gości z Portugalii, mieszkańcy gminy Nowosolna mieli okazję poznać kulturę kraju wolontariuszy, a także podzielić się zwyczajami i tradycjami polskimi przy okazji różnych uroczystości, warsztatów, czy spotkań tematycznych oraz mieć szansę wzięcia udziału w zajęciach nauki języka portugalskiego.

Na początku 2017 i 2018 roku w GPCKiE w Plichtowie, został zorganizowany Orszak Trzech Króli. Orszak Azjatycki Króla Melchiora IX w kolorze zielonym wyruszył z Parafii w Kalonce, Orszak Europejski Króla Kacpra IX w kolorze czerwonym wyruszył z Parafii w Łodzi – Nowosolnej, Orszak Afrykański Króla Baltazara IX w kolorze niebieskim wyruszył z Parafii w Starych Skoszewach. Wszystkie orszaki wyruszyły po mszach świętych i spotkały się w GPCKiE w Plichtowie, gdzie została przygotowana szopka. Na uczestników tego święta czekał ciepły posiłek w postaci kwaśnicy. Można było również wziąć udział „Kolędowaniu z Góralami” – wystąpiła Hanka Rybka z zespołem. Orszak Trzech Króli bezpośrednio nawiązuje do polskich tradycji i zwyczajów związanych z okresem Bożego Narodzenia. Poza tym, poprzez występ zespołu z południa Polski, mieszkańcy gminy Nowosolna mogli przybliżyć sobie tradycyjne kolędy i pastorałki z innego regionu Polski.

31 marca 2017 roku w GPCKiE miał miejsce koncert Krystyny Prońko. Mieszkańcy gminy Nowosolna mieli okazję wysłuchania piosenek oraz obejrzenia występu wokalistki, której towarzyszył pianista Paweł Serafiński. Artystka zaśpiewała najpiękniejsze piosenki, a zarazem największe hity, wśród których znalazły się m. in. „Małe tęsknoty”, czy „Jesteś lekiem na całe zło”. Publiczność była zachwycona wspaniałym występem oraz możliwością wspólnego spędzenia czasu w doborowym towarzystwie.

Od 2017 roku Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie cyklicznie organizuje również „Nocy Kupały” – „Sobótki”. Wydarzenie zorganizowane zostaje na terenie za dworkiem w Byszewach. Zgodnie z tradycją w czasie tego wydarzenia było samodzielnie przygotować wianek podczas warsztatów. Ponad to odbywały się warsztaty tkania kraje i szycia strojów wczesnośredniowiecznych, pokaz kowalstwa, mielenia żarami, przygotowywania i pieczenia podplomyków. Dla wszystkich uczestników „Sobótek” zostały zorganizowane gry i zabawy plebejskie. Jak każdego roku „Noc Kupały” uświetniły występy zespołów śpiewaczych działających na terenie Gminy Nowosolna, które przygotowały krótkie programy artystyczne uwzględniające pieśni ludowe i obrzędowe. Po zakończeniu występów wszyscy uczestnicy „Sobótek” wzięli udział w korowodzie zmierzającym w kierunku stawu. Nad stawem odbyła się część obrzędowa. Potem,

zgodnie z tradycją, kobiety mogły puścić wianki. Na zakończenie można było spróbować starosłowańskiej kwaśnicy, wziąć udział w części obrzędowej przy ognisku i poszukać kwiatu paproci. „Noc Kupały” przybliżyła wszystkim zainteresowanym dawne zwyczaje oraz tradycje związane z tym wydarzeniem i jest poświęcona przede wszystkim żywiołom wody i ognia.

W październiku 2017 i 2018 roku w GPCKiE odbyła się inscenizacja obrzędów Dziadów – staropolskiej tradycji. Wydarzenie odbywało się przy udziale grupy rekonstrukcyjnej Leśny Witeź. Oprócz inscenizacji historycznej odbywały się warsztaty masek – karaboszek i motanek – Ziarnuszek. Wydarzenie promowało staropolskie tradycje, a także prowokowało do wspomnień o naszych przodkach oraz upamiętniało historię naszej Ojczyzny.

21 kwietnia 2018 roku w sali Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie został zorganizowany przez Chór Cantus Cordis z Mińska Białoruskiego koncert patriotyczny z okazji 100 lecia odzyskania przez Polskę Niepodległości. W programie została zaprezentowana wiązanka pieśni patriotycznych m. in. Polonez Ogińskiego, Bogurodzica Dziewica, Ostatni Mazur, Pierwsza Brygada oraz Czerwone Maki.

W Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie organizowane są również spotkania mające na celu promowanie bogatej historii i kultury obszaru gminy oraz pogłębianie szacunku dla dziedzictwa dziejowego.

Ważnym wydarzeniem zainicjowanym przez władze gminy Nowosolna, przy współudziale Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii, wpisującym się w tematykę tożsamości regionalnej jest podpisanie umowy o partnerstwie pomiędzy gminą Nowosolna a gmina Sulzfeld w dniu 10.10.2014 roku w miejscowości Sulzfeld. Podpisana umowa o partnerstwie była ukoronowaniem kilkuletnich kontaktów pomiędzy gminami i zwięźczeniem dotychczasowych działań a jednocześnie bramą do dalszego współdziałania. Celem zawartej umowy jest rozwijanie współpracy polegającej m.in. na: organizowaniu wymiany młodzieży, ułatwianiu kontaktów przedsiębiorcom, rozwijanie turystyki i wymiany kulturowej, realizowanie projektów w ramach Unii Europejskiej.

To właśnie z Sulzfeld w Badenii-Wirtembergii w Niemczech, przybyli na początku XIX wieku, na teren ówczesnej gminy Nowosolna, koloniści niemieccy, w ramach tzw. „kolonizacji fryderycjańskiej”, przeprowadzonej po III rozbiórce, nadając tym ziemiom nazwę Neu-Sulzfeld. Osadnicy z Niemiec wywarli istotny wpływ na rozwój terenów obecnej gminy Nowosolna oraz kształtowanie tradycji kulturowych. Koleje historii obu krain geograficznych wywarły silny związek między nimi.

Wiosną 2018 roku w gminie Nowosolna odbyło się spotkanie gmin partnerskich Nowosolna i Sulzfeld. W ramach wizyty prowadzono m. in. rozmowy dotyczące współpracy pomiędzy szkołami zorganizowano spotkania z przedstawicielami Urzędu Gminy Nowosolna, Radnymi Rady Gminy Nowosolna, sołtysami, przedstawicielami jednostek organizacyjnych i organizacji pozarządowych. Goście z Niemiec odwiedzili szkoły w Lipinach, Starych Skoszewach, Wiączyniu Dolnym i w Nowosolnej gdzie wzięli udział w warsztatach integracyjnych

W ramach kultywowania przyjaźni polsko – niemieckiej oraz zacieśniania więzi delegacja składająca się z przedstawicieli gminy Nowosolna we wrześniu 2017 roku odwiedziła z wizytą roboczą gminę partnerską Sulzfeld w kraju związkowym Badenia – Witembergia, w powiecie Karlsruhe.

Gminno Parkowe Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie jest ponadto współorganizatorem imprez mających na celu pielęgnowanie bogatej historii gminy, takich jak: Jarmark Średniowieczny, Święto Odzyskania Niepodległości.

Przedmiotem działalności Gminno Parkowego Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie jest zatem zaspokajanie potrzeb i aspiracji kulturalnych społeczeństwa poprzez tworzenie i upowszechnianie różnych dziedzin kultury oraz sztuki profesjonalnej i amatorskiej. Wspieranie i promocja twórczości, edukacji i oświaty kulturowej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego i ochrony środowiska.

- **Edukacja regionalna mieszkańców**

Ważnym elementem realizowanego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami jest poszerzanie wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców gminy na temat wagi kultywowania tradycji kulturowych gminy i regionu. Szczególnym miejscem poszerzania wiedzy kształtującej tożsamość regionalną i lokalną jest oprócz rodziny szkoła.

Urząd Gminy Nowosolna we współpracy z Gminno Parkowym Centrum Kultury i Ekologii w Plichtowie oraz placówkami oświaty realizuje szereg działań na rzecz popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna, m.in. wystawy, konkursy, działania edukacyjne, wydawnicze i promocyjne, stawiając sobie za cel edukację społeczności lokalnej i jej propagowanie zwłaszcza wśród najmłodszych mieszkańców naszej gminy. Cykliczne, w ramach wydarzenia pod nazwą „Jarmark Średniowieczny”, zorganizowano konkurs literacki i plastyczny. Najistotniejszymi celami, które próbowano osiągnąć było:

- poznanie historii i dziedzictwa kulturowego miejscowości Stare Skoszewy,
- budowanie tożsamości lokalnej,
- rozwijanie zainteresowania historią gminy i regionu.

W Szkole Podstawowej w Starych Skoszewach, podczas zajęć bibliotecznych, wychowawczych oraz lekcji języka polskiego prezentowano postać Jarosława Iwaszkiewicza, jego twórczość oraz związek z Byszewami i terenem gminy Nowosolna.

Szkoła Podstawowa w Starych Skoszewach w listopadzie 2006 roku otrzymała imię króla Władysława Jagiełły, co ma ścisły związek z przeszłością historyczną tej miejscowości – nadaniem przez tego władcę w roku 1426 praw miejskich Skoszewom. Każdego roku, w rocznicę nadania szkole imienia, następuje uroczyste przyjęcie pierwszoklasistów w poczet uczniów. Podczas uroczystości

przygotowywane są przedstawienia związane z przeszłością historyczną oraz patronem szkoły. Także treść hymnu szkoły ściśle związana jest z historią tych ziem.

Szkoła Podstawowa w Starych Skoszewach co roku w miesiącu czerwcu organizuje we współpracy ze środowiskiem lokalnym (mieszkańcami, OSP, KGW) imprezę plenerową. Imprezie towarzyszy szereg działań okolicznościowych m. in. organizowane są konkursy plastyczne, konkurs wiedzy o Władysławie Jagielle, makieta osady, konkursy literackie – legenda o Skoszewach. Organizowane są także żywe lekcje historii – pokazy mody średniowiecznej oraz życia w średniowieczu. w 2017 roku odbył się również pokaz historyczny Inowłodzkiego Bractwa Rycerskiego, zaś szkolne koło teatralne przygotowuje spektakle teatralne. Ostatnio miała miejsce premiera spektaklu pt. „Na leśnej polanie”.

Wszystkim ważnym wydarzeniom szkolnym i środowiskowym towarzyszy tradycyjny „żur skoszewski”, który podawany jest na Święcie szkoły, Święcie Niepodległości, spotkaniach międzynarodowych oraz Turnieju Tenisa Stołowego Ignacego Pietruszewicza.

Co roku uczniowie szkoły w Skoszewach uczestniczą z poczem sztandarowym w uroczystych obchodach Święta Niepodległości – 11 Listopada. Wówczas przygotowywane są spektakle teatralne m. in. „Nasze dzieje”, „Ta co nie zginęła”, „Przez wieki z pieśnią na ustach”, „W 100. lecie Niepodległości”.

W związku z uroczystymi obchodami w 2018 roku 100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości w szkole podstawowej w Starych Skoszewach została przygotowana oraz profesjonalnie wydana płyta z pieśniami patriotycznymi „Ku wolności z pieśnią na ustach”. Uczniowie brali udział w konkursie literackim „Z niewoli do Wolności”. Zorganizowany został także międzyszkolny Festiwal Piosenki Patriotycznej.

Szkoły Podstawowe: w Lipinach oraz w Starych Skoszewach były także organizatorami rajdów pieszych po Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich. Szkoła Podstawowa w Starych Skoszewach na tzw.: „Majowe Rajdy Przedszkolaka” dodatkowo zaprosiła przedszkola miejskie (przedszkole miejskie nr 183 oraz przedszkole miejskie nr 220) w ramach spotkań integracyjnych. Zarówno wychowankowie, jak i zaproszeni goście podczas spaceru szlakami PKWŁ poznawali lokalną historię, zwiedzali ciekawe miejsca, uczestniczyli w zabawach i konkursach tematycznych.

Szkoły z terenu gminy Nowosolna także w ramach edukacji i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu sprawowały opiekę nad miejscami pochówku poległych w czasie działań powstańczych oraz wojennych. Szkoła Podstawowa w Lipinach opiekuje się pomnikiem ku czci pomordowanych w czasie II wojny światowej położonym w Lesie Wiączyńskim. Szkoła Podstawowa w Starych Skoszewach opiekuje się Grobem Nieznanego Żołnierza oraz Grobem Powstańca Styczniowego, położonymi na cmentarzu parafialnym w Starych Skoszewach. Gimnazjum w Wiączyńsku Dolnym opiekuje się cmentarzem z okresu I wojny światowej położonym na skraju Lasu Wiączyńskiego w miejscowości Wiączyń Dolny. Uczniowie wraz z kadrą nauczycielską kilka razy

w roku, przy okazji ważnych rocznic państwowych oraz świąt religijnych sprząтали miejsca pamięci, składali na nich kwiaty oraz zapalali znicze.

W ramach **Działania 3 „Rozwój turystyki kulturowej w oparciu o walory krajobrazowe i historię obszaru”** zrealizowano lub podjęto starania w zakresie niżej wymienionych zadań:

Zadanie:

- **Wykreowanie markowego produktu „Stare Skoszewy i okolice – spotkanie z historią, tradycją i kulturą”**

Dzieje osadnictwa Skoszew i okolic są szczególnie interesujące, gdyż swoimi początkami sięgają VI wieku naszej ery. Grodzisko w Skoszewach jest najstarszym odkrytym w Polsce Środkowej wczesnośredniowiecznym ośrodkiem administracji terenowej i wojskowej. Jego założenie konstrukcyjne zachowało się do naszych czasów w dobrym stanie. Jarmark Średniowieczny odbywa się każdego roku w miesiącu czerwcu, stał się początkiem starań by grodzisko w Strych Skoszewach – jedna z najstarszych pamiątek kultury nie została zapomniana. Głównym celem zadania jest uświadomienie mieszkańcom początków powstania Starych Skoszew, istnienia grodziska i ważności tego miejsca dla rozwoju gminy, umocnienie tożsamości mieszkańców gminy, a także integracja mieszkańców. Zadanie to ma na celu przyczynienie się do wzmocnienia więzi lokalnej z miejscem zamieszkania, pobudzenie aktywności lokalnej oraz poszerzenie i wzbogacenie oferty spędzania wolnego czasu.

Realizacja założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Nowosolna na lata 2017-2020

- **Ochrona walorów i wartości materialnych i niematerialnych przy jednoczesnym ich wykorzystaniu jako czynnik rozwoju obszaru gminy Nowosolna**

Gmina Nowosolna posiada bogate walory dziedzictwa kulturowego o znaczącej randze, które należy chronić i jednocześnie odpowiednio wykorzystywać oraz udostępniać społeczeństwu.

Działania podejmowane przez władze lokalne, mają głównie na celu zahamowanie nieuchronnej degradacji obiektów materialnych oraz przede wszystkim przywróceniu im walorów estetycznych. Pośredni wpływ na odpowiednie utrzymanie obiektów zabytkowych lub obiektów o wartościach kulturowych (m.in. dobra kultury współczesnej), oraz poprawę ich stanu zachowania mają ustalenia zawarte w dokumentach planistycznych gminy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowosolna oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zawarte w planach miejscowych zasady ochrony konserwatorskiej są przestrzegane w procesie inwestycyjnym.

Oprócz cennych zabytków materialnych gminy Nowosolna na uwagę zasługują również wartości niematerialne, czyli tożsamość regionalna w postaci zespołów ludowych, twórców rzemiosła

czy produktów lokalnych. Niematerialne dziedzictwo kulturowe, to wszystkie przekazane nam przez przodków, nieuchwytne przejawy tego, co tworzy pewną grupową, narodową, etniczną bądź religijną tożsamość. Wzmacnia poczucie przynależności do społeczności lokalnej i określa nasze miejsce w świecie. Są to odziedziczone po przeszłych pokoleniach praktyki, wiedza, wyobrażenia, idee i wartości, umiejętności, przekazy oraz związane z nimi przedmioty, czy też miejsca. Wiedza taka zostaje przekazana przez dziadków, rodziców, w szkole, w trakcie świąt i uroczystości. Przekaz międzypokoleniowy dziedzictwa niematerialnego jest głównym sposobem na zapewnienie jego przetrwania. Niematerialne dziedzictwo kulturowe nie zawsze jest oryginalne czy wyjątkowe. Każdy przejaw tego dziedzictwa jest ważny i cenny dla tych, którzy go praktykują i którym zapewnia ono poczucie przynależności do ich wspólnoty i dlatego każde zjawisko zasługuje na przetrwanie.

- **Promocja zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego gminy Nowosolna**

W ramach promocji zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego w roku 2017 oraz 2018 roku także na zlecenie Urzędu Gminy Nowosolna zostały przygotowane kalendarze ściennie promujące kulturę Gminy Nowosolna oraz opatrzone licznymi kolorowymi fotografiami, dokumentującymi dziedzictwo kulturowe gminy Nowosolna. Celem wydania niniejszych kalendarzy jest m. in. promocja gminy i jej zasobów. Kalendarze były rozdawane w środowisku lokalnym podczas imprez gminnych i powiatowych.

Kalendarze promujące Gminę Nowosolna

W ramach promocji gminy Nowosolna w 2017 oraz 2018 roku Urząd Gminy Nowosolna zlecił także przygotowanie gadżetów reklamujących takich jak: nośniki pamięci USB (pendrive),

breloczki, długopisy, kubki termiczne, termosy, torby, głośniki bezprzewodowe, słuchawki, krokomierze oraz power banki.

PODSUMOWANIE

W gminie Nowosolna można zauważyć przejawy przyczyniające się do jej rozwoju w trzech analizowanych aspektach: kulturowym, historycznym oraz społecznym. Działania prowadzone przez Urząd Gminy Nowosolna oraz instytucje gminne dążą przede wszystkim do:

- zachowania dziedzictwa kulturowego gminy poprzez podejmowanie działań służących zahamowaniu degradacji obiektów,
- zwiększenia atrakcyjności i konkurencyjności gminy na tle regionu odzwierciedlające się w organizacji działań i inicjatyw służących rozwojowi kulturowemu gminy,
- integracji mieszkańców,
- eksponowania obiektów zabytkowych do celów turystycznych i społecznych.

Podsumowując realizację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami należy stwierdzić, że cele programowe zostały osiągnięte w stopniu zadowalającym. Wypracowano właściwe formy współdziałania różnych podmiotów dla ochrony wartości materialnych i kultywowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W okresie sprawozdawczym podjęto cenne inicjatywy dotyczące wyeksponowania posiadanego dziedzictwa kulturowego i podjęto działania na rzecz uatrakcyjnienia ich pod względem turystycznym i edukacyjnym. Poprawił się również stan zachowania niektórych obiektów zabytkowych.

Działania podejmowane na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego związane z konserwacją zabytków a także upowszechnianiem gminnego dziedzictwa były finansowane zarówno ze środków własnych gminy, jak i zewnętrznych (krajowych). W analizowanym okresie dotacje przeznaczone na zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy pochodziły z następujących źródeł:

- budżetu Instytutu Pamięci Narodowej (IPN),
- budżetu własnego gminy.